

**Conceptes bàsics. Perspectives antropològiques
sobre diferència i desigualtat**

Codi: 101278

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500256 Antropologia Social i Cultural	FB	1	1

Professor de contacte

Nom: Diana Marre

Correu electrònic: Diana.Marre@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: espanyol (spa)

Grup íntegre en anglès: No

Grup íntegre en català: Sí

Grup íntegre en espanyol: Sí

Equip docent

Diana Marre

Sílvia Gómez Mestres

Chandra Kala Clemente Martínez

Prerequisits

Aquesta assignatura no té prerequisits però es recomana als estudiants que facin ús dels manuals d'introducció d'antropologia que tenen citats a la bibliografia.

Objectius

L'objectiu general de l'assignatura és oferir una primera aproximació als conceptes bàsics de la disciplina i de la perspectiva d'anàlisi antropològica, basada en l'afirmació de l'existència d'una humanitat compartida i alhora culturalment diversa. Proporciona una panoràmica general dels principals conceptes de l'antropologia social i cultural, posant l'accent sobre els mecanismes de construcció de les diferències i les desigualtats socials.

El curs oferirà una panoràmica general de l'antropologia com a disciplina i de la manera com des d'aquesta s'ha plantejat l'anàlisi de les diferències socioculturals, fent referència als principals conceptes i metodologies utilitzats, així com els autors i textos fonamentals. Es tracta d'il·lustrar teòrica i etnogràficament la diversitat cultural humana, i donar a conèixer les formes com socialment i des de la disciplina antropològica s'han construït conceptes i discursos per explicar-la. Així mateix s'explicaran els mecanismes socials de construcció de desigualtats a partir de les diferències i es contrastaran amb els discursos i pràctiques d'exclusió social que s'han elaborat al llarg de la història i que encara estan presents en l'actualitat.

Es pretén aproximar-se a una forma de mirar i analitzar el món sense caure en plantejaments simplistes i en postures excloents o reduccionistes, donant les bases d'un coneixement informat que permeti desenvolupar un esperit crític per tal de poder reflexionar sobre la realitat social actual i proposar alternatives per a construir una convivència igualitària entre les diferents societats i les cultures humanes.

Competències

- Aprehendre la diversitat cultural a través de l'etnografia i avaluar críticament els materials etnogràfics com a coneixement de contextos locals i com a proposta de models teòrics.
- Demostrar que es coneix i es comprèn la història de la teoria antropològica i la gènesi dels seus conceptes bàsics.
- Que els estudiants hagin demostrat que comprenen i tenen coneixements en una àrea d'estudi que parteix de la base de l'educació secundària general, i se sol trobar a un nivell que, si bé es basa en llibres de text avançats, inclou també alguns aspectes que impliquen coneixements procedents de l'avantguarda d'aquell camp d'estudi.
- Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'índole social, científica o ètica.
- Respectar la diversitat i la pluralitat d'idees, persones i situacions.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar un fet d'actualitat des de la perspectiva antropològica.
2. Aplicar el coneixement de la variabilitat cultural i de la gènesi d'aquesta per evitar les projeccions etnocèntriques.
3. Conèixer i comprendre els processos diversos de relació intercultural.
4. Conèixer i comprendre les teories relatives a les accepcions del concepte de cultura.
5. Identificar les teories relatives a les accepcions del concepte de cultura.
6. Interpretar la diversitat cultural a través de l'etnografia.
7. Participar en debats sobre fets històrics i actuals respectant les opinions dels altres participants.
8. Utilitzar els conceptes bàsics de la teoria antropològica.
9. Utilitzar els conceptes bàsics de l'antropologia social i cultural per comprendre les relacions entre diferents societats i cultures.

Continguts

TEMA 1. Introducció

La realitat social i la seva interpretació. Perspectives adoptades en els orígens de les ciències socials: Marx, Durkheim, Weber, Simmel.

La diversitat humana i la seva interpretació. Paradigmes sobre la diversitat humana: el debat entre naturalesa i cultura.

TEMA 2. Aproximació històrica a l'Antropologia

Antecedents: el concepte d'alteritat en la història occidental. El sorgiment de l'antropologia acadèmica. L'antropologia en el camp de les ciències humanes i socials. Objecte, mètode i tècniques antropològiques. L'etnografia i el treball de camp. Perspectives emic i etic.

TEMA 3. La diversitat cultural

Cultura i altres conceptes relacionats: enculturació, etnocentrisme, relativisme, aculturació, assimilació, integració, sincretisme, mestissatge, interculturalitat, multiculturalitat.

TEMA 4. Diferència i desigualtat

Paradigmes per explicar les diferències: paradigma naturalista vs. paradigma culturalista. Raça i ètnia. Sexe i Gènere.

Processos històrics, sistemes de poder i relacions intragrups (de classe, de gènere, d'edat) i intergrupals (interètniques). Construcció social i simbòlica de les desigualtats. Discursos d'inclusió/exclusió: racisme, xenofòbia, masclisme, homofòbia, nacionalisme...

Metodologia

Grup 1: Profs. Diana Marre y Chandra Clemente

Grup 2: Silvia Gómez Mestre

El protagonista en el procés d'ensenyament-aprenentatge és l'estudiant i sota aquesta premissa s'ha planificat una metodologia implicada, mitjançant el treball continuat.

Sobre les sessions:

L'assignatura es desenvoluparà a través de sessions presencials dirigides, sessions supervisades i sessions de treball autònom.

Les sessions presencials seran de dos tipus i es realitzaran amb tot el grup classe i permetran l'exposició dels principals continguts a través de la participació activa de l'alumnat en l'anàlisi i discussió de textos, així com el visionat, anàlisi i discussió de documents visuals i audiovisuals. Les classes presencials en gran grup podran implicar treball autònom previ i posterior.

(1) treball en grups reduïts i debat al gran grup, i

(2) exposicions per part del professorat i experts convidats.

El treball autònom implicarà activitats com la lectura comprensiva i analítica de textos, el visionat comprensiu i analític de materials audiovisuals, la cerca de referències bibliogràfiques, la recensió d'informació, el desenvolupament de reflexions crítiques, l'observació, l'estudi, entre altres.

Les sessions supervisades seran tant presencials (amb cita prèvia) com virtuals, especialment orientades a assolir els objectius de les activitats d'avaluació.

Sobre la comunicació:

- La comunicació es realitzarà a través de Moodle

Sobre les tutories:

- Les tutories es realitzaran en

- Lloc

Grup 1: Despatx B9-217

Grup 2: Despatx B9-237

Edifici B, 2º piso, Departament d'Antropologia

- Dia i hora:

Grup 1: dimarts de 13:00-15:00 concertades, dijous (13:00-15:00)

Grup 2: dijous de 10:00-11:00 i dijous de 10:00-1:00 concertades

Es suggereix realitzar com a mínim una tutoria individual durant el primer mes de desenvolupament de l'assignatura

Sobre la constitució dels grups

- La constitució dels grups de treballs serà exclusivament a decisió dels participants

- Els grups hauran de tenir un màxim de **tres persones**

- Hauran de comunicar la seva constitució a través de Moodle

Sobre la presentació oral grupal

Les presentacions orals són una excel·lent forma de disseminar els resultats d'investigació i/o el anàlisi de bibliografia encara que, en general, convé pensar els seus continguts com si fos la presentació de una comunicació o d'un article.

Aspectes formals i format

- Màxim 10 mins

Continguts

Tota presentació ha de contenir les mateixes seccions que una comunicació o un article, és a dir:

- Introducció
- Antecedents/ Objectiu
- Preguntes
- Descobriments/Arguments/Fonamentació/Discussió
- Conclusions
- Referències

Aquestes seccions i títols són flexibles de manera que es pot optar per escollir-ne d'altres que s'adeqüin millor a l'objectiu de proporcionar un millor sentit lògic a la presentació.

Una vegada es té el índex, s'han de decidir els elements visuals a incloure com, encara que no imprescindible ni exclusivament:

- Fotografies
- Mapes
- Gràfics
- Taules

Com fer-ho

Trobareu idees a: <https://www.ted.com/talks?language=es>

Sobre els treballs escrits

Aspectes formals i format

Tots els treballs escrits han de lliurar-se:

- A través del Campus Moodle
- Identificats amb NIU
- En format Word
- Paginats
- Indicant el nombre de paraules
- En català, castellà o anglès
- Sense errors, ortogràfics i/o gramaticals
- Amb cites, notes, referències i bibliografia en format APA
https://ddd.uab.cat/pub/guibib/113512/modelapa_a2014.pdf.

Continguts:

Tots els treballs escrits han de contenir les mateixes seccions que un article, és a dir:

- Introducció
- Antecedents
- Preguntes d'investigació
- Mètodes d'anàlisi. Per exemple, quins fonts de dades s'han utilitzat per l'anàlisi? Es tracta d'un anàlisi basat en dades primàries o secundàries?
- Descobriments/Arguments/Fonamentació/Discussió: Aquí s'haurien de presentar i discutir els principals punts en relació amb la argumentació general en la qual s'emmarquen. Es pot presentar en una única secció, en dos o tres.
- Conclusions
- Referències bibliogràfiques en format APA https://ddd.uab.cat/pub/guibib/113512/modelapa_a2014.pdf

Com fer-ho:

Qualsevol de les lectures obligatòries, generals o recomanades així com qualsevol text acadèmic pot servir d'exemple per la realització del treball escrit.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes teòriques i pràctiques	38	1,52	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
Seminaris de discussió de textos o material audiovisual	6	0,24	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
Tipus: Supervisades			
Tutories individuals i en grup	4,5	0,18	2, 3, 4, 5, 7, 8, 9
Tipus: Autònomes			
Elaboració de treballs	17	0,68	1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9
Estudi i treball personal	30	1,2	1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9
Lectures	12	0,48	1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9

Avaluació

Aquest apartat de la **Guia Docent** conté tota la informació relacionada amb el procés d'avaluació de l'assignatura, per tant, **no es podrà modificar res durant el curs**. Aquesta Guia es per tant, el document a consultar davant de qualsevol dubte en relació a l'assignatura.

-L'avaluació de l'assignatura s'entén com un **procés continuat** que s'estén durant el període lectiu i es desenvolupa a través de 5 (cinc) activitats.

-Les **qualificacions** utilitzades seran en l'escala **0-10 amb un únic decimal**".

- "Per considerar **superada l'assignatura** es necessitarà obtenir **una nota mínima de 5,0**" resultant de la mitjana de les notes obtingudes en cada una de les quatre activitats, considerant el percentatge de cadascuna d'ella en la nota final".

- **Per superar l'assignatura s'han de lliurar totes les activitats d'avaluació programades.** Es considerarà **No avaluable**, és a dir, amb pèrdua de la regularitat de l'assignatura i la necessitat de nova matriculació si no es lliuren totes les activitats d'avaluació.

- "Una vegada **superada l'assignatura**, aquesta **no podrà ser objecte d'una nova avaluació**".

- La **programació** de les activitats d'avaluació **no es podrà modificar**, exceptuant que hi hagi un motiu excepcional i degudament justificat. En aquest cas, es proposarà una nova programació dins del període lectiu corresponent.

- Qui, per "assistència a reunions dels òrgans col·legiats de representació universitària o altres motius previstes en les seves respectives normatives" [...] "no puguin concórrer a alguna de les activitats d'avaluació programades, tenen dret que se'ls fixi un dia i hora diferents per a la seva realització".

- Qui participi en les diferents activitats d'avaluació, rebran una justificació documental de la seva participació si la demana

- Qui "realitzi qualsevol **irregularitat** que pugui conduir a una variació significativa de la qualificació d'un acte d'avaluació, **es qualificarà amb 0** aquest acte d'avaluació, amb independència del procés disciplinari que s'hi pugui instruir. En cas que es produeixin diverses irregularitats en els actes d'avaluació d'una mateixa assignatura, la qualificació final d'aquesta assignatura serà 0".

- "La **qualificació de "No avaluable"** en l'acta final d'avaluació implica **exhaurir els drets inherents a la matrícula** de l'assignatura o el mòdul" encara que el "No avaluable" no comptarà a l'expedient acadèmic.

- La **còpia o plagi** de material, tant en el cas de treballs com en el cas dels exàmens, constitueixen un **delicte** que serà sancionat amb un **zero** a l'activitat, **pèrdua del dret a reavaluar-la** i es **suspenderà tota l'assignatura**. Recordem que es considera "**còpia**" un treball que reproduïx tot o gran part del treball d'un/a altre/a company/a. "**Plagi**" és el fet de presentar tot o part d'un text d'un autor com a propi, sense citar les fonts, siguin en paper o en format digital. Veure documentació de la UAB sobre "plagi" a:

http://wuster.uab.es/web_argumenta_obert/unit_20/sot_2_01.html.

Procés i activitats d'avaluació programades amb indicació del pes assignat a cada activitat, els criteris de correcció i el calendari

Activitat 1

- Seguiment i participació dels activitats programades per l'assignatura sobre les 7 lectures obligatòries i les visualitzats proposades

- Valor assignat a l'activitat: **15%** de la nota final de l'assignatura

Activitat 2

- Realització y presentació **oral** de un màxim de 10 minuts en **grups** de tres persones de un treball d'anàlisi de un tema d'actualitat basat en premsa i bibliografia -mínim de dos lectures obligatòries senyalades en la Guia Docent-.

- Valor assignat a la activitat: **25%** de la nota final de l'assignatura

Es poden veure exemples a:

<https://www.ted.com/talks?language=es>

Criteris de correcció:

- Qualitat de la presentació formal, format, organització
- Capacitat de lectura i anàlisi vinculant conceptes treballats a l'assignatura
- Capacitat per realitzar una presentació oral acadèmica organitzada, coherent i articulada
- Demostració de l'amplitud i profunditat dels textos de premsa i bibliogràfics analitzats

- **Cada grup avaluarà, d'acord als criteris i l'escala de correcció proporcionada, les presentacions d'altres quatre grups**

Escala de valuació:

Fins a quint punt s'han assolit els criteris de qualificació?

-De cap manera (0): Absent o lliurament del treball fora de termini o fora de Moodle sense justificació degudament acreditada: 0

-Inadequadament (1-4,9): dificultat per a presentar un guió escrit i una presentació oral d'acord amb el calendari previst.

-Suficientment (5-6,9): lliurament d'un guió escrit i una presentació oral que **solament** faci una **descripció / resum** de notes de premsa i dos lectures obligatòries senyalades en la Guia Docent.

-Substantialment (7-8,9): lliurament d'un guió escrit i una presentació oral que articuli notes de premsa i dos lectures obligatòries senyalades en la Guia Docent **amb** exemples -etnogràfics, de la pròpia experiència, audiovisuals- **o** altres articles científics.

-Completament (9-10): lliurament d'un guió escrit i una presentació oral que articuli notes de premsa i dos lectures obligatòries senyalades en la Guia Docent **amb** exemples -etnogràfics, de la pròpia experiència, audiovisuals- **i** altres articles científics.

Composició de la nota final de l'activitat:

-Guió, propostai fonamentació de la presentació a realitzar: 20% de la nota final d'aquesta activitat

-Presentació oral: 60% de la nota final d'aquesta activitat

-Avaluació de la presentació realitzada per els quatre grups assignats: 20% de la nota final d'aquesta activitat

-La nota final d'aquesta activitat serà la mateixa per a tots els membres del grup

Calendari de l'activitat

-Comunicació de la constitució dels grups de **tres** persones: fins el **30 de setembre** a les 23:55 per Moodle

-Presentació del guió i fonamentació: fins el **23 d'octubre** a les 23:55 per Moodle

-Realització de les presentacions oral en grup:

Grup 1: 7 i 9 de novembre

Grup 2: 14 i 16 de novembre

- Lloc de presentació: aula a determinar per a reunir ambdós grups

Activitat 3

Text escrit **individual** en format acadèmic d'un màxim de **1500** paraules basat en **tres articles, un de les lectures obligatòries senyalades en la Guia Docent i dos** d'una llista proposada a l'inici del curs.

-Valor assignat a l'activitat: **30%** de la nota final de l'assignatura

Criteris de correcció:

-Qualitat de la presentació, format correcte i referències bibliogràfiques APA

-Comprensió i coneixement dels conceptes rellevants de l'assignatura desenvolupada fins el moment

-Capacitat de lectura i anàlisi dels textos en relació a conceptes treballats a classe

-Capacitat per realitzar un text articulat a través d'una argumentació coherent acadèmicament

-Demostració de l'amplitud i profunditat dels materials treballats

-Habilitat per a treballar i relacionar els textos obligatoris amb exemples -notes de premsa, la pròpia experiència, etnogràfics- i d'altres textos bibliogràfics

Escala de qualificació:

Fins a quin punt s'han assolit els criteris de qualificació?

-De cap manera (0): Absent o lliurament del treball fora de termini o fora de Moodle sense justificació degudament acreditada:

-Inadequadament (1-4,9): impossibilitat de presentar un text acadèmic basat en els tres articles, un dels obligatoris senyalades en la Guia Docent i dos d'una llista proposada a l'inici del curs

-Suficientment: (5-6,9): organització i composició articulada d'un text acadèmic **només** basat en un **resum** dels tres articles, un dels obligatoris senyalades en la Guia Docent i dos d'una llista proposada a l'inici del curs

-Substancialment: (7-8,9): organització i composició articulada d'un text acadèmic **incorporant** bibliografia addicional o exemples -pròpia experiència, premsa, dades etnogràfiques- als tres articles, un dels obligatoris senyalades en la Guia Docent i dos d'una llista proposada a l'inici del curs

-Completament: (9-10): Organització i composició articulada d'un text acadèmic **incorporant** bibliografia addicional i exemples -pròpia experiència, premsa, dades etnogràfiques- als tres articles, un dels obligatoris senyalades en la Guia Docent i dos d'una llista proposada a l'inici del curs

Calendari de l'activitat

-Data de lliurament: fins el **12 de desembre** a les 23:55

-Lloc de lliurament: Moodle

-Lloc de devolució de la correcció: Moodle

*** Les lectures obligatòries utilitzades per a les activitats 2 i 3 han de ser diferents**

Activitat 4

-Test escrit **individual** de preguntes breus sobre les **set lectures obligatòries senyalades en la Guia Docent i les classes**

-Valor assignat a l'activitat: **30%** de la nota final de l'assignatura

Criteris de correcció:

-autocorrecció a través d'una graella de respostes correctes proporcionada

-Data de lliurament de l'autocorrecció: **fins el 10 de gener** a les 23:55

-Lloc de lliurament de l'autocorrecció: Moodle

Escala de qualificació:

- 0 a 10

- 0,4 punts per pregunta correcta
- descompte de 0,25 punts per resposta incorrecta

Calendari de l'activitat

-Data de realització: **9 de gener**

-Lloc de realització: aula de l'assignatura

Sobre la nota final de l'assignatura

**** Qui havent aprovat l'assignatura vulguin millorar fins a 0,5 punts la seva nota, ho podran fer a través de:**

- La realització del **80%** de les consultes realitzades al final de cada un dels temes i de l'assignatura

Calendari de comunicació

-La nota final de l'assignatura es comunicarà per Moodle i per Acta el **12 de gener**.

-Es podran realitzar consultes sobre la nota fins el **16 de gener** en horari de classe de l'assignatura.

-Les notes finals de l'assignatura prèvies a la revaluació es tancaran el **16 de gener** a les 15:00

Sobre la revaluació

-Podran **revaluar** qui hagin realitzat i lliurat dins del temps i lloc indicat les **4 (quatre)** activitats d'avaluació.

-L'absència o lliurament fora del temps indicat o lloc indicat sense justificació degudament acreditada de **dos** de les quatre avaluacions obtindrà una qualificació de **No avaluable (art. 116.8 de la Normativa Acadèmica de la UAB 2015) el que equival a perdre l'assignatura i a matricular-se novament.**

-La revaluació constarà d'una única prova i es realitzarà entre el **22 de gener i el 2 de febrer en dia, hora i lloc establerts per la Facultat.**

-La **nota** obtinguda en la **revaluació** constituirà la **nota final** de l'assignatura.

Davant qualsevol dubte o requeriment específic, prevaldrà l'establert en aquesta Guia Docent, feta d'acord amb la Normativa Acadèmica de la UAB 2015:

https://www.uab.cat/doc/TR_Normativa_Academica_Plans_Nous Títol IV: Avaluació pp.110 -130.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Participació en activitats desenvolupades a classe sobre les lectures obligatòries i els visionats	15%	7	0,28	1, 7, 8
Presentació oral de un màxim de 10 minuts en grups de tres persones	25%	6	0,24	1, 2, 3, 4, 7, 8

basat en notes de premsa i un mínim de dos lectures obligatòries

Test escrit individual de preguntes breus sobre les lectures obligatòries i lo desenvolupado a classe	30%	6,5	0,26	1, 2, 3, 4, 5, 8, 9
Text escrit individual en format acadèmic d'un màxim de 1500 paraules basat en dos textos científics	30%	23	0,92	3, 4, 6, 8, 9

Bibliografia

Bibliografía

Bibliografía obligatoria:

1. Durkheim, E. [1895] (2001). ¿Qué es un hecho social? En Las reglas del método sociológico (pp. 38-52). México: FCE.
2. Malinowski, B. [1922] (1972). Introducción: objeto, método y finalidad de esta investigación. En Los argonautas del Pacífico occidental. Comercio y aventura entre los indígenas de la Nueva Guinea Melanésica (pp. 37-54). Barcelona: Península.
3. Stolcke, V. (2000). ¿Es el sexo para el género lo que la raza a la etnicidad...y la naturaleza para la sociedad? Política y Cultura, 14, 25-60.
4. Geertz, C. [1973] (1989). Descripción densa: hacia una teoría interpretativa de la cultura. En La interpretación de las culturas (pp. 19-41). Barcelona: Gedisa.
5. Harris, M. [1975] (1998). La madre vaca. En Vacas, cerdos, guerras y brujas. Los enigmas de la cultura (pp. 10-25). Madrid: Alianza.
6. Goffman, E. (1963). Estigma e identidad social. En Estigma. La identidad deteriorada (pp. 11-55). Buenos Aires: Amorrortu.
7. Wade, P. (2011). Multiculturalismo y racismo. Revista Colombiana de Antropología, 47(2), 15-35.

Bibliografía general:

Barnard, A. (2000). History and theory in anthropology. Cambridge: Cambridge University Press.

Bohannan, P. (1996). Para raros, nosotros: Introducción a la antropología cultural. Madrid: Ediciones Akal.

Bohannan, P. & Glazer, M. (2001). Antropología. Lecturas. Madrid: Mc Graw Hill.

Delaney, C. & Kaspian, D. (Eds.) (2011). Investigating Culture: An Experiential Introduction to Anthropology. Oxford: Wiley-Blackwell.

Eriksen, T. & Nielsen, F. (2001). A history of anthropology. London: Pluto Press.

Eriksen, T. [1995] (2001). Small Places, Large Issues. An Introduction to Social and Cultural Anthropology. London: Pluto Press

Kottak, C. P. (2002). Antropología cultural. Espejo para la humanidad. Madrid: McGraw-Hill.

Raport, N. [1999] (2014). Social and Cultural Anthropology. The Key Concepts. Abingdon-NewYork: Routledge.

Velasco, H. (Comp.) (2010). Lecturas de antropología social y cultural. La cultura y las culturas. Madrid: Trotta.

Bibliografía recomendada por temas:

Tema 1:

Berger, P. & Luckmann, Th. [1966] (2003). La construcción social de la realidad. Buenos Aires: Amorrortu.

Durkheim, E. [1895] (2001). Reglas relativas a la explicación de los hechos sociales. En Las reglas del método sociológico (pp. 140-180). México: FCE.

Eriksen, T. (2004). What is anthropology? London-Ann Arbor: Pluto Press.

Geertz, C. (2002). An Inconstant Profession: The Anthropological Life in Interesting Times. *Annual Review of Anthropology*, 31, 1-19.

Giddens, A. [1984] (1995). La Constitución de la sociedad: bases para la teoría de la estructuración. Buenos Aires: Amorrortu.

Wallerstein, I. (Coord.) (1996). Abrir las ciencias sociales. Informe de la Comisión Gulbenkian para la reestructuración de las ciencias sociales. México: Siglo XXI.

Weber, M. [1922] (2002). Conceptos sociológicos fundamentales. En *Economía y sociedad. Esbozo de sociología comprensiva* (pp. 5-45). México: FCE.

Tema 2:

Boas, F. [1920] (2001). Los métodos de la etnología. En Bohannan, P. & Glazer, M. (Eds.), *Antropología. Lecturas* (pp. 93-100). Madrid: Mc Graw Hill.

Clifford, J. & Marcus, G. [1986] (1991). *Retóricas de la Antropología*. Barcelona: Júcar Universidad.

Geertz, C. [1973] (1989). El impacto del concepto de cultura en el concepto de hombre. En *La interpretación de las culturas* (pp. 43-60). Barcelona: Gedisa.

Geertz, C. (1989). El antropólogo como autor. Barcelona: Paidós.

Marcus, G. [1986] (1991). Problemas de la etnografía contemporánea en el mundo moderno. En Marcus, G. & Clifford, J. (Eds.), *Retóricas de la antropología* (pp. 235-268). Madrid: Júcar.

Rabinow, P. (1992). Reflexiones sobre un trabajo de campo en Marruecos. Madrid: Júcar.

Roigé, X., Beltrán, O. & Estrada, F. (1999). *Tècniques d'investigació en Antropologia Social*. Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona.

Tema 3:

Asad, T. [1986] (1991). El concepto de la traducción cultural en la antropología social británica. En Marcus, G. & Clifford, J. (Eds.), *Retóricas de la antropología* (pp. 205-234). Madrid: Júcar.

Bhabha, H. [1996] (2003). El entre-medio de la cultura. En Hall, S. (Eds.), *Cultura e identidad cultural* (pp. 94-106). Buenos Aires: Amorrortu.

Baumann, G. [1999] (2001). El enigma multicultural: un replanteamiento de las identidades nacionales, étnicas y religiosas. Barcelona: Paidós.

Bauman, Z. [1996] (2003). De peregrino a turista, o una breve historia de la identidad. En Hall, S. (Eds.), *Cultura e identidad cultural* (pp. 40-68). Buenos Aires: Amorrortu.

Eriksen, T. (1993). *Ethnicity and Nationalism. Anthropological Perspectives*. London: Pluto Press.

Fischer, M. J. [1986] (1991). El etnicismo y las artes postmodernas de la memoria. En Marcus, G. & Clifford, J. (Eds.), *Retóricas de la antropología* (pp. 239-320). Madrid: Júcar.

Hall, S. [1996] (2003). Introducción: ¿quién necesita identidad. En Hall, S. (Eds.), *Cultura e identidad cultural* (pp. 13-39). Buenos Aires: Amorrortu.

Harris, M. (1985). La naturaleza de la cultura. En *Introducción a la Antropología General*. Madrid: Alianza Editorial.

Strathern, M. [1996] (2003). ¿Habilitar la identidad? Biología, elección y nuevas tecnologías reproductivas. En Hall, S. (Eds.), *Cultura e identidad cultural* (pp. 69-93). Buenos Aires: Amorrortu.

Tema 4:

Anderson, B. [1983] (1993). *Comunidades Imaginadas*. México: FCE.

Appadurai, A. [2006] (2007). *El rechazo de las minorías. Ensayo sobre la geografía de la furia*. Barcelona: Tusquets.

Donskis, L. & Bauman, Z. (2015). *Ceguera moral. La pérdida de sensibilidad en la modernidad líquida*. Barcelona: Paidós.

Barth, F. (Comp.) [1969] (1975). Introducción. En *Los grupos étnicos y sus fronteras* (pp. 9-49). México: FCE.

Fanon, F. [1952] (2009). *Piel negra, máscaras blancas*. Madrid: Akal.

Foucault, M. [1975] (2004). *Genealogía del racismo*. Buenos Aires: Caronte.

Foucault, M. [1979] (2007). *El nacimiento de la biopolítica. Curso en el Collège de France (1978-1979)*. México: FCE.

Gledhill, J. [1999] (2000). *El poder y sus disfraces. Perspectivas antropológicas de la política*. Barcelona: Bellaterra.

Hall, S. [1986] (2005). La importancia de Gramsci para el estudio de la raza y la etnicidad. *Revista Colombiana de Antropología*, 41, 210-257.

Lévi-Strauss, C. [1956] (1996). *Raza y cultura*. En *Raza y cultura* (pp. 107-142). Madrid: Cátedra.

Wade, P. (2014). Raza, ciencia, sociedad. *Interdisciplina* 2, núm. 4, 35-62.